

Hoće li uslovi MMF-a dovesti do nemira u BiH?

Šta čeka bh. radnike: Administracija bez garantovane plate, skraćeni otkazni rok, nema ugovora na neodređeno...

Europska komisija, strane finansijske organizacije među kojima su Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka, investitori okupljeni oko Vijeća stranih ulagača te domaći poslodavci godinama vrše pritisak na entitetske vlasti za izmjenom Zakona o radu. Ponovljeno je to i u sklopu dokumenta Sporazum o radu i zapošljavanju (Compact for Growth and Jobs in Bosnia and Herzegovina), koji je od ovog mjeseca i službeno dio "novog pristupa" EU-a europskoj tranziciji naše zemlje.

Osim u brojnim sporazumima, poput stand-by aranžmana s MMF-om, naša zemlja se na to praktično obvezala i u Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju s EU-om, koji su ratificirale sve zemlje članice EU-a, no koji nije stupio na snagu jer je bio uslovljen provođenjem odluke Europskog suda za ljudska prava u predmetu "Sejdić-Finci". Ukoliko nova briselsko-britansko-njemačka inicijativa uspije, on će stupiti na snagu zajedno s člankom 77 (Uslovi rada i jednake mogućnosti) u kojem se navodi kako će BiH postupno usklađivati svoje zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice u oblasti uslova rada, osobito zdravlja i sigurnosti na radu te jednakih mogućnosti.

Diranje u "osinje gnijezdo" Prema službenim statistikama, u BiH imamo oko 700 hiljada zaposlenih, više od pola miliona nezaposlenih uz procjene kako oko 200 hiljada ljudi radi "na crno". Iz Europske komisije ističu kako su glavni čimbenici lošeg tržišta rada u BiH, pored visokog opterećenja na plaće i glomazne, neučinkovite, neproduktivne i preskupe administracije koja se "hrani" iz poreza, prije svega zastarjeli entitetski zakoni o radu.

Iskustvo je pokazalo kako se u ovom dijelu svaka vlada u svijetu teško odlučuje za metodu "prelamanja preko koljena" i da reforme u ovoj oblasti često traju i čitavo desetljeće. U BiH je ključni problem što na snazi imamo zapravo zakone napisane prije gotovo 40 godina, u socijalističkom, komunističkom sistemu koji su pretrpjeli tek neznatne izmjene.

I u Vladi Federacije BiH i u Vladi RS-a u ladicama se već mjesecima nalazi po jedan dokument – "Izmjene zakona o radu". Nijedna se, posebno ne u ovoj izbornoj godini nije usudila o njemu raspravljati sa svojim socijalnim partnerima – radničkim sindikatima. Zahtjevi stranih financijera o kojima su proračuni ovisni uključuju, između ostalog, i smanjenje otkaznog roka, ukidanje ugovora o radu na neodređeno vrijeme, smanjenje otpremnina nakon otkaza, umanjivanje principa kolektivnog pregovaranja – izmjene kolektivnih ugovora koji će imati "rok trajanja", najviše do tri godine, ali i druge kojima se, tvrde sindikati, smanjuju radnička prava. Diralo bi se, ističu sindikalisti, i u plaće radnika. Posebno se protive izbacivanju računanja minulog rada u plaću, pa bi se, tvrde sindikalisti, radnicima ukinulo povećanje plaće za 0,5 posto za svaku godinu staža, što bi onima koji rade 20 godina značilo plaće manje za deset posto. Ni sindikati javnih službenika (uključujući i policiju, zaposlene u zdravstvu...) nisu oduševljeni smanjivanjem "prava", iako se svi nevoljko slažu kako je reforma radnog zakonodavstva nužna.

Naime, vlasti moraju usvojiti i novi zakon koji javnim službenicima više neće jamčiti neto plaću, a treba li govoriti kako su upravo ti službenici, često zapošljavani po rodbinsko-političkoj vezi, najvjerniji glasači. I sam spomen diranja u ova prava digao je na noge sindikaliste koji su upozorili kako su "protiv zakona koji radnike pretvara u robove". Slažu se samo s jednom od odredaba prijedloga novih zakona o radu kojom je predviđeno uvođenje čak 30 radnih dana za godišnji odmor.

Radnici na ulicama

To bi, uz najavljeno jačanje procesa javnih nabava, borbe protiv pranja novca i jači inspekcijski sustav, trebalo dovesti do novih radnih mjesta i smanjenja nezaposlenosti. **Igor Gavran**, ekonomski analitičar Vanjskotrgovinske komore BiH, smatra kako na sve navedeno vlasti nije uopće trebao podsjećati MMF. Često naglašava i kako je u BiH potrebno promijeniti i komplicirane mehanizme i procedure stečaja i likvidacije. Pri tome ukazuje i na brojne blokirane račune gospodarskih subjekata koji naprosto govore kako u BiH imamo veliki broj pravnih subjekata koji su odavno faktički neaktivni i takvi će i ostati, ali formalno gašenje nije okončano zbog troškova i administrativnih komplikacija.

Iz Udruge poslodavaca FBiH davno su vlastima u FBiH poslali prijedlog "fleksibilnijeg" zakona o radu ističući kako se u istom paketu mora riješiti i problem kolektivnih i strukovnih ugovora jer ni oni svojim sadržajem ne odgovaraju sadašnjim potrebama u proizvodnji i tržištu rada. Postojeći zakon i kolektivni ugovori, ističu, zapravo se svode na to da se "u praksi nikoga ne može otpustiti bez obzira na promjene na tržištu". U prijevodu, poslodavci moraju držati neko radno mjesto otvorenim i nakon što za njim više nema realne potrebe. Podsjećaju na činjenicu kako su se u FBiH do sad nakupili dugovi veći od 200 miliona eura na temelju tužbi podnesenih zbog otkaza koje gospodarstvenici ne mogu platiti jer su im prihodi nedostadni za to. Bilo kako bilo, nove vlasti morat će raditi na novom zakonu, zajedno sa sindikatima koji se protive diranju u stari, a neki su već donijeli i odluku o organiziranju prosvjeda ukoliko se u proceduru usvajanja uputi tekst zakona bez dogovora sa sindikatom.

Vlasti više ni ne kriju deficite

Novo vlasti na svim razinama u BiH, sudeći po nacrtima koalicijskih sporazuma, spremne su glasovati za zakone kako bi se tranše MMF-a nastavile. Uopće ni ne kriju da su već odavno u deficitu te na novac MMF-a itekako računaju. Iako Vlasti u RS-u tvrde da su relaksirane i da je "ruski kredit u visini 76 miliona eura neupitan", odnosno da ne ovise samo o jednom izvoru financiranja, tog novca obećanog još ljetos jednostavno nema na računu. Nema sumnje kako će zajedno s vlastima u FBiH i neku novu tranšu MMF-a prikazati kao "uspjeh". No, takvo zaduživanje u funkciji održavanja javne potrošnje, usmjereno na održavanje starog sustava prekomjerne opće i javne potrošnje, najbolje je opisao profesor ekonomije dr. sc. **Vjekoslav Domljan** rečenicom: "Još jedna ovakva pobjeda i nema nam spasa!"

Izmjene zakona davno potpisane

U pismu namjere prema MMF-u, koje potpisuju entitetski premijeri **Željka Cvijanović**, **Nermin Nikšić**, predsjedatelj Vijeća ministara **Vjekoslav Bevanda**, entitetski ministri financija i ministar financija i trezora BiH te guverner Centralne banke **Kemal Kozarić**, između ostalog, obećava se i izmjena radnog zakonodavstva u BiH. "Nastavit ćemo pregovarati sa socijalnim partnerima kako bi novim zakonom: odredili vremenski okvir trajanja svih kolektivnih ugovora, dali veću ulogu Vladi u određivanju minimalne cijene rada, promovirali različita primanja u odnosu na vještine i rezultat, racionalizirali otpremnine...", stoji u pismu namjere koje su potpisali.

Rad vlada blokiran dugovima

Uz zaduživanja kod financijskih institucija poput MMF-a, zaduživanje emisijama trezorskih zapisa po visokim kamatama jedini je način koji je preostao našim vlastima, jer ne postoji gospodarstvo koje bi toliki novac donijelo u proračun. Činjenica je kako će sljedeće vlade koje dođu biti u potpunosti blokirane teretom zaduživanja koja će zateći. Važnije je što će se suočiti s novim uslovima stranih kreditora koji inzistiraju na reformi socijalnog sustava te sustava zdravstvene zaštite i slično, a sve u cilju stvaranja uslova za smanjenje poreznih stopa za rad te umanjena doprinosa na plaće. Oni su odavno premašili vrtoglavih 70 posto, a uz ostale parafiskalne namete iznose oko 90 posto, dok su, primjerice, u Austriji najveći u EU-u i iznosi oko 50 posto.

MMF neće odustati od ovog zahtjeva

Naši sugovornici iz ureda Međunarodnoga monetarnog fonda (MMF) u Sarajevu ističu kako ova institucija neće odustati od izmjena Zakona o radu koji bi poslodavcima trebao olakšati zapošljavanje novih radnika, a istodobno umanjiti značaj kolektivnih ugovora. Radno zakonodavstvo, smatraju u MMF-u, opterećuje poslodavce i usporava rast zaposlenosti i investicija. "Pojedini zaposlenici i sindikati imaju prevelike privilegije. Poslodavcima, koji bi jedini mogli smanjiti nezaposlenost, država mora dati neki poticaj i olakšicu", navode iz MMF-a. Tako se u BiH, umjesto suštinskim promjenama, problemi rješavaju krpanjem proračunskih rupa zaduživanjem. Jedno zaduživanje slijedi drugo koje će se kad-tad morati pokriti nekom realnom vrijednošću. Hoće li to biti privatizacija, prodaja javne imovine, (dijela paketa) telekoma ili energetske sektora?